

СВЕОБУХВАТНИ ИСТРАЖИВАЧКИ ПРИСТУП

Миомир Милинковић: *Страни њисци за децу и младе*, Легенда, Чачак, 2006.

Домаћој књижевној теорији одавно је недостајала исцрпна монографија о књижевницима светске културне баштине, чији су лик и дело обележили књижевно стваралаштво за децу на свим меридијанима света. Књижевна галерија страних стваралаца деценијама уназад представљала је неповезани каледоскоп услед несистематског и неорганизованог приступа њиховим делима, условима у којима су живели и стварали, књижевним епохама и стилевима којима су припадали, као и тематикама којима су се бавили пишући за најмлађе.

Књига *Страни њисци за децу и младе* Миомира Милинковића представља комплексан, свеобухватан, истраживачки приступ страницама најпознатијих светских аутора намењених млађој читалачкој популацији. Реч је о ретроспективи књижевног пространства у коме обитава дух детињства и младости, естетика маште, игре и стварања, те етика одрастања, сазнавања и поимања света који нас окружује. Пратећи линију хронологије, систематизације и географске повезаности, аутор је приредио богату, исцрпну и прегледну историју светске књижевности за децу.

У опширном и богатом предговору, писац нас упознаје са поетиком литературе за децу и закључује: „књижевно дело се не сме свести на упрошћене облике игре - ако преферира на епитет уметничког, оно у својој структури мора поседовати спољашњу и унутрашњу лепоту, а то значи - конкретан садржај и феномен опште лепоте“.

Истичући да је књижевност за децу релативно млада уметност, аутор констатује да су њени корени били присутни већ у првим фолклорним формама, да би се снажније испољили тек у 18. веку, у епохи просветитељства, са друштвеним захтевима образовања и васпитања младих. Пратећи историјску развојну нит књижевности за децу у Европи, професор Милинковић нас детаљно упознаје са најважнијим писцима и њиховим делима намењеним деци и омладини. При том, вођени спретним и надахнутим ауторовим духом, сазнајемо не само важне књижевноисторијске појединости о овом жанру, већ и бројне информативне минијатуре којима се веродостојност података лишава сувопарности фактографије. Тако, сазнајемо за књижевни наградни конкурс у Милану 1785. године, затим за покретање Дечјег листа 1833. у Паризу, као и за поклон руској краљици Наталији (намењен њеном унуку) 1692. у виду рукописа *Буквара* Кариона Истомина, који ће, пошто је одштампан, постати споменик руске културе крајем 17. века.

Иако је реч о светској литератури, писац није заобишао ни најраније српске ствараоце за децу (Венцловића, Орфелина, Мразовића, Обрадовића и Змаја) и њихова дела. Он даље развија ову танану књижевноисторијску нит осврћући се на допринос бројних домаћих стваралаца, од Кузмана Јосића, Јована Мушкатиновића, Милована Видаковића, Танасија Илића, Ђорђа Натошевића, Јована Грчића Миленка ... све до Душана Радовића и Звонимира Балоба.

Руководећи се начелом Виготског да је басна „зачетак лирике, епа и драме“, аутор следеће странице посвећује овом најстаријем књижевном жанру који је могао бити зачет у Индији или Медитерану. Елиптично-алегорична садржина басне са јасно наглашеном поуком на крају, била је интересантна и деци и одраслима. То је био разлог ауторове пажљиве анализе ове занимљиве књижевне врсте, али и свих осталих које су послужиле као окриље маште, игре, догодовштина и пустоловина (бајке, приповетке и реалистичких, детективских, авантуристичких или научнофантастичних романа).

Контемплација аутора једним својим делом односила се и на анимални свет, као непресушни извор књижевности за децу.

На крају Предговора аутор закључује да је у књизи дат солидан регистар светских класика за младе читаоце са свих меридијана. Изучаваоцима дечје литературе понуђен је „на синхронијској и дијахронијској равни књижевноисторијског изучавања, асоцијативан и континуиран преглед најважнијих представника великих књижевних покрета и школа“.

Истинска ризница ове својеврсне хрестоматије налази се у страницама које следе. Право је задовољство да уз њихове појединачне фотографије сазнајемо најважније и најзанимљивије податке о лику и делу четрдесетак светских књижевних уметника за децу. Њихов распоред дат је у хронолошком низу.

Кренувши од најстарије запамћених имена, аутор нас на почетку књижевне галерије стваралаца упознаје са Езопом, најстаријим грчким и европским баснописцем. Живо и занимљиво, проф. Милинковић спаја његове биографске и стваралачке карактеристике, коментаришући његове басне као остварења дидактичке и моралне вредности у које је „уградио народну мудрост и етику, лепоту и пороке живота, сву крхкост и истрајност малог човека који опстаје борећи се против својих и туђих мана и слабости“.

Езоповски тип басне, како се наводи у књизи, наставља Федар који је „профилисао коначну форму Езопове басне и утемељио пут до будуће, средњовековне, новоевропске, просветитељске басне“. Он овај књижевни жанр преноси из грчке у римску књижевност.

Жан Лафонтен, Шарл Перо, Данијел Дефо, Џонатан Свифт, Лесинг Готхолд Ефраим, Иван Андрејевич Крилов, Браћа Грим, Џемс Фенимор Купер, Александар С. Пушкин, Ханс Кристијан Андерсен, Харијета Б. Стоу, Чарлс Дикенс, Карло Колоди, Јохана Шпири, Жил Верн, Луис Керол, Марк Твен ... имена су која обележавају књижевноуметничко стваралаштво до двадесетог века. Са њиховим јунацима стасавале су и стасавају генерације младих, маштајући и доживљавајући њихове згоде и незгоде, уживљавајући се страсно у улоге протагониста романа, бајки и прича.

У континуитету, наставља се збирка стваралаца за децу и младе нових времена. Међу њима су и Антон Павловић Чехов, Џемс М. Бари, Радјард

Киплинг, Херберт Ц. Велс, Џек Лондон, Александар Милн, Ерик Најт, Рене Гијо, Астрид Линдгрен, Виљем Саројан и многи други. Аутор им прилази критички, аналитички, историјски и са много искрених симпатија детета које обитава у свакоме од нас. Ауторове опсервације, базиране на компаративним и индуктивно-дедуктивним методама, представљају прави књижевни мозаик литерарних студија најпознатијих светских дечјих класика. Драгоцени бигорафски и библиографски подаци, брижљиво прикупљени о сваком аутору, представљају веродостојни друштвени и психолошки оквир њихових дела. О самим делима пак аутор говори критички, коментарише њихове особености, основне карактеристике и вредности.

Тако, говорећи о Андерсеновим делима, аутор закључује: „Структура и идејна вредност Андерсенових бајки блиска је концепту Аристотелове поетике, па чак и ставовима доцнијих естетичара и теоретичара који на књижевност гледају превасходно као на један облик симболичке пројекције живота или његове уметничке транспозиције.“ Дубинска анализа дела светске књижевности за децу представља литерарне бравуре, научно и филозофски утемељене. Сликком психолошких портрета књижевних ликова професор Милинковић разоткрива њихову семантичку и етичку позадину. Тумачење књижевних дела за најмлађе он организује не само кроз призму књижевног критичара и теоретичара, већ и из угла познаваоца дечје психологије и педагогије, те љубитеља неискварене дечје душе. Ауторова прецизност и способност за уочавање књижевних детаља долази до изражаја и у језичко-стилској анализи књижевноуметничких остварења: „Дикенс приповеда течно и занимљиво, његова реченица је, додуше, каткад гломазна, заморна и изломљена, али увек течна, добро осмишљена, са јасном информацијом и обиљем сликарских детаља. Таквом конструкцијом мисли и ставова, Дикенс гради свој уметнички свет у коме се препознају обриси реалног живота.“

Захваљујући овој књизи, заједно са аутором задиремо у дубине хроноса и разоткривамо универзалне, општељудске и непролазне вредности на којима се током еона темељи цивилизација. Овај истраживачки пут не само да, вођен искусним и зналачким пером аутора, није напоран и досадан, већ напротив, мноштвом различитих информација, чини занимљивом уметничку експедицију у свет књижевне баштине млађих читалаца.

Морамо се препознати у овој својеврсној антологији књижевника за најмлађе – било са аспекта детињства, било са аспекта историје, било са аспекта сазнања и животне мудрости, али засигурно са аспекта естетике! Професор Милинковић нам је, говорећи о лепоти стваралаштва, врлина и истина, приредио изузетан естетски доживљај путовања кроз просторе и времена у којима су се творила језикословља о деци и за децу.

Марина Јањић